

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe síése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Oserbatiune asupra „observatiunilor ortografice si limbistice din Nru. 47 alu „Amicului scólei.“

(Capetu.)

Sunt aproape 20 de ani, decandu se desbate terminatiunea in „tia“ seau „tiune“, cumu amu díce pentru natia seau natiune, pentru portia seau portiune, in care timpu unii ómeni mai usireli au mersu asia de parte incatu au si cantatu „plecatiune plecatiune, ardemitea - si pr'unu tetiune“. — Scriitorii si descantatorii acesti'a au fostu ómeni mai superficiali, ei nu s'au atinsu de meritulu lucrului cá DTa.

Audi colo! se scriemu natiune, civilisatiune si plecatiunea DTale cu „e“. Minunatu! ai cugetatu DTa vreunadata in viéti'a DTale, din ce trupina resarira si crescura acestea cuvinte? si déca ai cugetatu si vei fi aflatu, ca natiunea vene dela natulu banatianului, civilisatiunea dela civilisatulu nostru, eara plecatiunea dela plecatulu celoru slabi la poruncile celoru tari, si ca prin urmare „nat“ civilisat si plecat“ sunt trupini, de care nu se pote atinge nece unu gradinaru, fara de a periclitá lugerii si fructulu celu aducu acestia. Spune-ne rogu-te cu ce jus, dupa ce analogia, cu ce licentia vrei se o facemu acésta? pentruca ceea ce ne scrii, ca tiune e greu de pronuntiatu, nu e destulu, si pentruca in vorbire totu ciune suna si ca „de ce sa nu se scrie precumu ¹⁾ se vorbesce“, nu e cauza suficiente cá se ne abatemu dela trupina, si se facemu dein o limba logica cá in sa logica unu galimatias.

Cine Ti-a spusu DTale, ca cei ce scriu natiune si plecatiune, nu pronuntia naciune si plecatiune? Si de voru fi pronuntiandu natiune, cumu scriu, ce crima facu? De greutate se temu, se sparia si

se ferescu numai ómenii celi slabi. Ti-place DTale se te vedi si numeri in categori'a loru? Asiá e! greutate pentru noi cesti mari, carii nu voimu se uitamu ce amu apucatu a invetiá si carii mai bucurosi criticamu si judecamu — (fiendu mai comodu si mai usioru) unu lucru, de catu selu invetiamu si facemu.

Noi in sa mi se pare ca traimu, séu celu pucinu scriemu mai multu pentru urmatorii si copili nostrii, si acesti'a nu suntu indolenti cá noi, si déca voru fi chiaru asia, nu critica si judeca lucrurile mai antianu cumu facemu noi, ci le invétiá fara judecata númai mecanicesce, si acésta e cu adevératu greu lucru; de-catu totu asia de cu greu invétiá a scrie naciune, cá si natiune. Apoi nece e, nu e de ajunsu dupa regul'a séu voli'a DTale la natiune, ci ar trebui v, pentru si despre care credu ca nu ai pofta se mai disputamu, si déca aru avé totusi cineva-i spunu ca si atunci e greu, pentruca unii ar scrie navisne altii nvisne, altii nvisne, nvisnia mea etc. cumu amu mai scrisu.

Asia Domnulu meu, déca ne vomu luá dupa pronuntia nu ne suntu de ajunsu cele 42 semne ale parentelui Chirila, precumu nu-i-a fostu nece chiaru Santiei Sale; cine nu crede dis'a acésta, deschida dein petrecere ori ce carte bisericésca si caute cate vocali va afliá fara accentu in ele.

Se nu perdemu in sa greutatea ce supera pre Contrariulu nostru de'n vedere, se discutamu seriosu, are D. sa cuventu sa se sparia de acésta?

Eu dicu ca nu, sim-i place a crede, ca cu catu e o ortografia mai grea de studietu, cu atata celi ce o studia si invétiá voru fi mai luminati si mai desteptati, celu pucinu asia invetiamu dela franci si anglii, a caroru ortografia de si e de 10 ori mai grea decatu a nóstra, totugi o invétiá tóta lumea civilisata.

E unu contrastu curiosu, ca celoru cele e greu a

¹⁾ éca unu „pre“ si in limb'a frat. anonimu, care aici ar fi trebuitu se dica „pecum“

pronunția „tiune“ și de aceea scriu naciune, se ferescu de „siune“ său misne că celu cunante de focu, și scriu Comiseiune, permiseiune, Pruseia Ruseia etc. că și cumu ciune, misne, nu ar fi surori dulci, că și cumu seiune și comiseiune aru fi mai usioru de pronunțiatu și scrisu, de catu natiune și comisiune.

Eh! daru Dumnéloru vréu pre semne se se ferésca de III, cumu amu dice de haséitu; eu me involiescu la acésta pré bucurosu, daru déca e asia, îi rogu se faca bene și Dloru se se involiésca a lasá pre „i“ ce urméza in acéste casuri dupa e cu totulu a fara, și se scria Ruse'a, Prose'a, Comiseune, permiseune și »Concorde'a“ e stabilita între noi.

Cele ce le amu însemnatu despre e și i la selbaticu, veraticu, ni, ne, me, mi, cu unu cuventu despre cumnatí'a acestoru doue vocali, e de a se întielege, și despre „dis“ și „des“, disgratiatu și desgratiatu, disolutu și desolutu; ardelenii și muntenii au »des“, Bucovinénii și Moldovenii „dis“.

Fiorinulu nice mie numi place, pentruca amu o natura ciudata; dar' fiorini și amu catu de multu asiú sci ce se facu cu ei, și credu ca in punctulu acesta se va involi și D. Anonimu.

Baserica, Beserica și Biserica, totu cas'a lui Ddieu e, Anonimulu i place Beséréca, mie in sa Biserica.

La celea ce le scrise anonimulu nostru „ca nu s'a facutu pana acumu nimica spre usiurarea ortografiei cu litere latine, ca multi lauda ortografi'a cu literele Plui Chirilu,“ mi lieu volia a reflectá: ca deca nu se involiesce Dlui cu cele ce se facura in Iasi, Bucuresci și Sabiniu, unde s'a adoptatu totu atatea moduri de scriere, déca nu corespunde asteptarei Dlui numai Orthografia Dsále, se nu dica ca nu s'a facutu nemica pre airea, ci se ne spuna curatu „noue numai a nóstra ne place.“

Catu pentru celi ce lauda Orthografi'a cu semnele Parentelii Chirila pre lenga celea ce le amu însemnatu mai sus mai adaugu cea ce dice Oratiu despre betrani „*deficilis querulus laudator temporis acti.*“

Venim la U finalu. A mai disputá despre dreptulu lui istoricu celu are preim tóte cartile biserecesci, a aretá, ca fara elu nu se póte nece o declinatiune care se sémine a regulata, a spune ca elu se aude inca beneficiu in gur'a Albacénului, Scarisiorénului, Vidrénului și a celoru mai bravi munteni, a aretá fratorului nostru și amiciloru doctrinei Dlui, ca daca lasamu pre „u“ vomu trebui a lasá și pre a acelu pucinu dela substantivii și adiectivii celi de 2 terminatiuni, cá se simplifi-

camu regulele gramaticali, asia scriendu „Domn bun“ vomu scrie și „Dómn bun“, pentru ca „a“ de'n capulu Domnei, e totu cea ce e „u“ de'n capetulu Domnului, e de prisos; pentruca aici e vorba de economia, lucru camu greu pentru mene.

Eh.. dara déca e vorb'a de economia hadi sa lasamu semnulu scurtarei celu punu o suma de scriptori, pre u finalu, afara de totu, se scia ca elu e scurtu și mutu de candu a vediatu lumea „*U breve est*“, acésta regula generala sufere numai o esceptiune, cá a deca u dupa liquidele și guturalele blu, bru, cru, tru, etc. e totu de una lungu d. e. oblu, acru, timbru, pentru. In alte casuri ver unde vremu cá se fia lungu, său muliemu articulù lu ce urmésa dupa elu, debe selu accentuamu cu V.

Acésta ar trebui se o oserbamu celu pucinu la cuventele ce se termina in lu, d e. Balù, valù, e de ne suferita „Invitatiunea la Balulu“, ci d. e. Contrariù facù unu lucru copilarescu in locu de Contrariulu.“

Venindu vorba de accentu nu me potu suferi se nu o spunu pre facia, ca in privintí'a acésta se face celu mai mare abusu, anevalia-ti va veni a mana o scrisóre romanésca, in care se fia oserbatu adeveratulu usu și regula in privintí'a acésta.

Caus'a dupa parerea mea nu e numai in nescientia seu nepasare, ci și stemperamentulu celu cumpanitoru sangeosu, iute și colericu alu nostru, care debe salu regulamu celu pucinu asiá cumu lu au regulatu francesii pre alu loru, acésta cu atatu mai virtosu, ca regulele accentuarei nóstre suntu pucine și usiore, vediele ver cine in elementele de gramatica a Canonículu Cipariu și Tentamele criticu VIII. 42.

Eara celoru ce scriu substantivii și adiectivii de a III-a declinatiune și adiectivii de I cu é d. e. „Mulierea rea, cu „mueré ré“, le aducu a mente ca „a“ dein capetulu mulierii e articulu „la“ contrasu in „a“, care nu e liertatu a se scrie cu accentu, eara la adiectivi, déca voru se nu gresiésca debe se caute terminatiunea masculina, și déca voru aflá ca nu numai muliérea ci și barbatulu e „reu“, se nu puna accentu, ci se scrie regulatu.

Totu acésta e de oserbatu și la imperflectulu celoru trei conjugatiuni dein urma; tacém, vindém, audiém, e viciosu și debe scrisu *taceam, vindeam. audiam.*

Dupa acésta mica digresiune se ne întornamu eara la observatiunile amiculu nostru, și fiindune mai nainte vorb'a de economia, se cercamu ce vomu mai putea economí. Putemu și debe se lasamu pre u in prepusetiunea

„in, sum, sunt si in senguralù imperfectelorù tutu-
roru verbiloru, cumu amu vediutu in esemplu citatu mai
susu pentru accentu, aseminé se economisamu cu verbii
in „escu“ si „esu“ séu ediu d. e. io stralucescu“ tu
copiesi, elu disputésa séu si mai de nesuferitu dispu-
teadia, care in Nru pluralu se pierdu simplifacunduse,—
la urechi'a celui ce le aru audí deantania data de buna
sáma, ar suná mai bene io straluciu, tu copii elu, disputa etc.

Se facemu inca o iconomia cu Numele ce se ter-
mina in ariu, eriu si oriu, lasandu pre i celu ce gadile
pré placutu urechi'a, afara, parte, cá se facemu icono-
mia, si mai virtosu cá se ne regulamu gramatic'a; se
scriemu Consiliaru, Comisarú, Ospetaru, Boieru, oueru
talieru séu taneru, sabineru séu sabieru, lucratoru, do-
ritoru, scriptoru, care tóte in Nru Pluralu pierdu pre i
si se dice Consiliari, Comisari, boieri, ouieri, taniere, sa-
bineri séu sabieri, lucratori, doritori, scriptori. Facundu
acésta economia in substantivii masculini, amu scapá de
neintielegerea la celi femenini de natur'a acestora, pre
carii unii scriu cu are, ere, óre altii cu aria, eria, oria
si unii si mai ne liertatu cu arie, erie, orie d. e. brati-
tiare, primare, folositóre, stricatóre seu bratiaria, primiaria,
folositória, stricatória, pentruca atunci femeninile acestea
le amu scrie curatu cumu le pronuntiamu, regulele gra-
maticale aru fi de totu consecinte si fara exceptiuni,
eara delicat'a Urechia s'ar dedá si fara gadilitorulu i,
care si fara de acea in numele reluate mai decurendu
in usu, cumu e Doctoru, Profesoru etc. nu se aude pana
acumu de locu. Romanii de preste carpati erá pana
mai de curundu de totu riguros si consecenti in pri-
vinti'a acésta, acumu a inceputu si ei a schiopatá.
Deintre ai nostrii inse a inceputu P. G. Baritiu a o-
serbá o aseminé regula, va fi bene déca lu vomu urmá.

Aru fi multe de a se mai dice despre asemine re-
gulari logice, dar si cate amu disu póte se fi disgustatu
pre unii dein O. Cititori; atata inse remane dreptu, ca
amu cadiutu si eu in pecatulu celu inputaiu mai susu
amicului anonimu, care cu totu dreptulu mi-póte respunde
„Doctore! vindecate pre tene.“

Belugardu in dio'a de Cratiunu.

A. S.

Parintii se dea copiiloru esemple bune si nici odata scandalu (smintéla).

Predica a unui preotu.

Nu póte pomulu bunu se facea póme rele, nici po-
mulu reu se facea póme bune. Mateiu VII. 18.

Datorinti'a antáie si cea mai de capetenia a parin-
tiloru catra copii loru, este iubirea. Parintii au se-si

iubésca copii loru atatu pentru ca-su copii loru, cátu si
ca acesti'a sunt copii lui Dumnedieu. Ori care tata si
mama, care 'si iubesce copilulu, si-pune silinti'a, cá
acést'a se ésa omu inzestratu cu tóte acele insusiri,
câte le cere dela omu Dumnedieu si lumea. Perfectio-
narea individului se face prin educatiune si invetiatura,
éra invetiatur'a cea mai buna pentru copii e
viéti'a virtósa a parintiloru loru.

Unu proverbu alu nostru dice, ca „aschi'a nu sare
departe de tulpina.“ Tulpin'a genului omenescu este ca-
satori'a si fruptele acestui arbore sunt copii, d'acea se
póte dice: consortii (casatoritii) buni, copii buni;
consortii rei, copii rei. Insa nu mie se-mi cre-
deti, ci lui Iiusu Cristosu, carele invétia in Evangelie,
ca „totu pomulu, carele nu face róda buna, se taie si
in focu se arunca.“ Din acést'a puteti a vedé, fratiloru,
ca o grea pedépsa ve astepta, daca — cu vin'a vóstra
— veti avé copii rei, éra nu buni. Cá insa copii vo-
stri se fia buni si nu rei, sérguiti-ve cá totudeun'a voi
se fiti buni si nu rei, datile loru pururea esemple
bune si nici-candu esemple rele — nici-candu
scandalu; si acést'a va fi astadi cuprinsulu predi-
cei mei.

I.

Precum Adamu, parintele tuturoru ómeniloru, s'a
creatu dupa asemenarea lui Dumnedieu, asia si toti fii
lui Adamu, toti ómenii, au se fie asemenare a lui Dum-
nedieu; adica toti ómenii, parintii si copii, cá tipurile
lui Ddieu, au se fia sánti, precum si Ddieu sántu este.
Ddieu inca in testamentulu vechiu a disu poporului
seu: „se fiti sánti, ca sántu sunt eu Domnulu“ (III. Moisi
11.), si s. Apostulu Pavelu ne aduce la toti aminte de
asta datorie, scriindu catra Tesaloniceni I. c. 4. v. 3;
„ca acést'a este voi'a lui Dumnedieu: sántirea vóstra“
(adica perfectionarea intru cunoscintie si vertute). Toti
parintii si copii au d'a se pregati prin o viétia santa
aici pe pamentu pentru dobandirea vietii eterne ceresci.

Deci casatori'a are si scopulu si chiamarea aceea,
cá prin tr'éns'a parintii si copii se fia sánti si fericiti;
caci pentru-ce ar fi disu Apostolulu despre dèns'a:
„Tain'a acést'a mare este, ér' eu dicu de Cristosu si
de biserica (Efes. 5, 32.). Barbatulu intipuesce in ca-
setoria pe Cristosu si muierea pe sant'a Biserica. Pre-
cum Cristosu, mirele celu dumnedieescu, si sant'a lui
mirésa, biseric'a crestinésca, vreu a-si face pe toti fii
loru, pe toti crestinii sánti si fericiti; intocma si grigea
d'antáiu si cea mai mare a tuturoru crestiniloru casa-
toriti are se fia: fericirea loru proprie si a copiiloru

loru. Asiadara ómenii casatoriti nu numai pentru sine ci si pentru copiii lor au de a fi sânti: adica tat'a si mam'a au se duca o asiá viétia virtuósa, ca copiii lor se se oglindeze in parintii lor si se fa si ei, cá acesti'a, pii si virtuosii.

Nu, iubiti parinti, nu este destulu, cá numai se ve invetiati copiii prin vorbe frumoase si sante; mai trebuie se-i invetiati si prin fapte, prin lucrári frumoase si sante, voi trebuie se impliniti mai antáiu insive binele acel'a. ce li-lu spuneti cu gur'a. Caci faptele inca au limb'a lor si ele sunt multu mai elocvente decatu in-sasi gur'a; d'aceea copiii vostri totdeun'a voru fi mai luatori aminte la ceea ce faceti, decatu la ceea ce numai diceti. Baiatul fara se-i dici, se cere se calarésca si se se carutiece, caci a vediutu pe tatalu seu calarindu si carutienduse; si copil'a, fara d'ai porunci, voiesce a cóse si a tórce, caci a vediutu pe mama sa cósendu si torcéndu. De buna sama totu asia de usioru vor invetiá copiii a se rugá, daca voru vedé pe parintii lor desu rugandu-se, a lucrá, a se curati si a face ori-ce altu bine. Si ce ar si scí face alt'a acele suflete crude cari in totu-deuna se afla impregiuru ve, iubiti parinti, si cari au inca o asia slabutia lumina a mintii lor, decatu ceea ce vedu ca faceti voi? Ce altu modelu se-si scia ei alege, afara de voi, pe carii ei ve iubescu preste tóte, ve pretiuescu preste tóte si pe cari ei ve adóra cá pre nesce dicitati vidibile ale lor. In adeveru, parintiloru, viétia si moravurile vóstre se fia pentru copiii vostri cá unu catechismu ori evanghelie, in care ei se afle scrise invetiaturile bune ce li le dati cu gur'a.

Pe timpul, candu inca nu toti casatoriti erau crestini, candu cate o muiere crestina avea de sociu unu barbatu paganu si vice-vers'a, S. Pavelu a scrisu catra Corinteni (I. 7, 14): „Ca se sántiesce barbatulu necredintiosu prin muierea credintiósá si se sántiesce muierea necredintiósá prin barbatulu credintiosu; ca intr' altu chipu feliorii vostri necurati ar fi; éra acum sánti sunt.“ Daca acést'a s'a pututu intemplá in casetorii de acele, unde o parte erá inca necredintiósá, cu catu mai multu trebuie a se face acést'a in dílele nóstre, la noi, candu si unde barbatulu si femeia—ámii sunt crestini? A se face dicu, trebuie acést'a, cá barbatulu muierea, muierea barbatulu si amendoi impreuna copiii lor se-i sántiésca. Si se va implini acést'a, iubiti mei, daca voi, voi tati si mame! veti premerge si preluá unulu altui'a si amendoi copiiloru vostri totudeun'a cu exemple bune de virtute.

De siguru, ca unde casetori'a se tiene de o institutiune santa, de o taina a lui Ddieu, acolo se va si aflá o educatiune de copii in fric'a Domnului si dupa cum pretindu inmultitele cerintie ale timpului; acolo, unde parintii vor trai cuviósu, cá Ioachim si Ana, cá Zacharia si Elisavet'a, acolo vom gasi copii cá Mari'a si Ioanu crescéndu intru nevinovatie si santienia. D'aceea bine ve 'nsemnati, iubiti parinti, ca: impreunarea inimiloru vóstre si pacea ce va domni in casele vóstre, aceste se insuffle copiiloru vostri spiritulu pacii si alu moralitatii. Imprumutat'a iubire ce veti aratá voi unulu catra altulu, aceea se invetie pe copii vostri, ca cum se ve iubésca si ei. Blandeti'a si respectulu cu cari voi ve intimpinati si preveniti unulu vointiei altui'a, se fia pentru ei unu preceptu alu ascultarii si supunerii. Purtarea omenósá si amicala, ce voi o veti aratá o catra servitorii, dílerii, vecinii vostri si alti ómenii, se fia pentru ei unu modelu de bunetia, blandetia si amicalitate catra toti ómenii. Staruinti'a si silinti'a cu care ve impliniti lucrulu dílei, se le intiparésca loru o grétia de lenevire si se-i impinteneze spre activitate. Cumpatarea vóstra in casa si in totu loculu se le fia o invetiatura despre stricatiunea bettei si a totu felulu de lacomia. Scurtu, purtarea vóstra, fratiloru, se fia o icóna vie pentru copii vostri, in care se se véda frumseti'a fia - carei virtuti, cá si ei s'o iubésca apoi, s'o stimeze si imiteze. O, candu in tóte casele din intrég'a parochia asiu vedea totu parinti asia de virtuosii, atunci in tóte casele am aflá si asemene copii virtuosii; atunci intreg'a-mi parochia mi-ar para unu paradisu pamentescu, si atunci n'am mai audí nimic'a de plágile si tânguirile acele, ce cam sunt urmarile unei casatorii rele si a unei educatiuni stricate.

II.

A dá exemple rele insemnéza a dá scandalu; si scandalu séu esemplu reu este tóta vorb'a ori fapt'a pecatósá, ce se face inaintea altor'a, si e de natura, d'a ademeni fi pe altii, carii o audu ori vedu, la implinirea pecatului. Despre scandalu, despre esemplu reu si despre amagire a dísu Cristosu preste totu. „Vai lumii de smintele! Smintelele, adevratu trebuie se vie; insa vai omului aceluia prin carele vine smintel'a (Mat. 18, 7). Intr'unu modu deosebitu se respica mantuitorulu incontr'a aceluia scandalu, care se face copiiloru; caci elu díce: »Cine va sminti pre uuulu dintru acesti mici, carii credu intru mine, mai bine este lui se se spânzure o piétra de móra de grumazulu lui si se se innece intru adênculu marii.“

Cum e in sa atunci, caudu chiaru parintii sunt a-
cei'a, carii-si scandaléza copii? Pe acesti'a, de buna
sama, i-astépta o pedépsa nu numai timpurana ci e-
terna, acestia merita a fi cufundati nu numai in afun-
dulu mării, ci in adénculu celu mai mare alu iadului. —
Si catu de lesne, catu de desu se 'ntempla, ca copii se
scandaléza prin parintii lor! Copii ar trebui se se róge
bucurosu si se mérga desu la biserica; si parintii fugu
de totu servitiulu ddiéescu si mai nu sciú, ca ce este
rugatiunea. Copii s'ar cadea se-si infréne limb'a si se
fia crutiatori in vorbire; si parintii de cate ori si-des-
chidu gur'a, batjocurescu, calumnia, defaima si injura.
Copii ar fi se lucre multu si se iubésca activitatea; si
parintii jacu intru trândavie si lenevire, âmbla incoce
'ncolo lasandu se tréca timpul celu scumpu nefolositu.
Copii ar trebui se vietuésca trezvi, se fie cumpatati si
economi, si parintii sunt dati spre betie si desfrénare
si si-risipescu creitiárusii cá si timpul. Copii ar fi se
fia cuviintiosi, modesti si retrasi; si parintii se pórtá cu
nerusnare si obraznicie in faci'a copiiloru lor. Copii
ar trebui se iubésca pacea, si parintii traiescu dí si
nópte totu in cérta.

Dá, nepacea in casetoria este scandalulu celu mai
mare pentru bietii copii. Chiaru se aiba barbatulu causa
d'a se superá pe muieré, ori muieréa pe barbátu, celu
puçinu ar trebui cá ei se nu incépa unulu la altulu inain-
tea copiiloru; caci prin acést'a séu unulu séu altulu séu
amendoi potú cadé in despretiulu copiiloru, si atunci re-
spectulu de parinti si prin elu educatiunea buna sunt
surpate. Dómne! Dara cum se mai póte si asteptá ma-
caru, cá se resara nesce vlastare nobile, nesce copii
buni in cas'a aceea, unde pré desu se aprinde foculu
urei, unde dóue persóne — tata si mama — locuiescu
sub unu coperisiu fara d'a se uitá macaru unii la altii,
fara de a-si dice o vorba díle intregi; séu unde, daca
se 'ntrepuce acésta tacere infricosiata, nu andi, decatu
sgomotu, cérta si blesteme; unde, cum se vede, siedu
intr'o vizunie leulu cu tigrulu, séu aorea leulu cu mie-
lulu; unde dóue inimi, cari dupa porunc'a legii ar fi se
stea atat'a de legate, se despartu prin arm'a discordiei
si imparecherii; unde unu tata si o mama, fiacare cu
partid'a sa de copii, slau, cá nesce osti inemice, unulu
contr'a altui'a? Cum se se póta, dícu, cresce in ase-
mene case, copii pentru imperati'a lui Dumnedieu, deó-
rece acesti'a sunt siliti a vietui inca de acum in midí-
loculu iadului casetoriei nepacnicé? Ce exemple bune
potu luá copii acolo, unde tatalu descopere si inma-
resce pecatele mamei, éra mam'a ale tatului; unde fiulu,

sumutiatu de tatalu, lucra in mani'a mamei si fét'a, cre-
dintiós'a mamei, nūmai vá se scie de tata?!

Adeveratu, voi, parintiloru, díceti, ca nu voiti stri-
catiunea copiiloru vostri, in sa voi totu o causati acést'a
prin faptele vóstre; si fap'ta e mai multu decatu voi'a.
Asiá, daca vreti in adeveru, cá copii vostri se nu in-
vetie nimic'a reu dela voi, atunci nici-candu nu mai
trebue se vorbiti ori se faceti reu iuaintea lor, caci
altufelu totu voi remaneti seducatorii, stricatorii copii-
loru vostrii. De acea Irodés'a depravata, carea a indu-
plecatu prin fét'a ei pe imperatulu Irodu la omorirea
sántului Ioanu botezatoriulu, a disu odinióra unu santu Pá-
rinte: „Ce alt'a putea se invetie fét'a dela mam'a adul-
tera (précurvara), decatu nerusnarea?“ Si asia putemu
intrebá preste-totu: Ce alt'a potú invetiá copii dela pa-
rinti viciosi, decatu viciulu? Daca voiti, voi tati si mame,
se sciti, ca ce pecatu comiteti, candu ve scandalisati
copii; daca doriti se aflati titulele pe care le meritati
cá stricatorii copiiloru vostri, atunci ascultati, s. Cris-
tomu vi le spune: „Ucigasi sunteti, díce elu, omorfitori
sunteti si pecatulu ce-lu faceti, este diavolescu!“ de-
ce? pentruca diavolulu se numesce in s. scriptura uci-
gasiu din inceputu (Ioan. 8, 44); in sa elu nu din alta
causa e ucigasiu din inceputu, ci caci dela inceputulu
lumii elu a amagitu sufletele, le-a adusu in ispita si le-a
intinsu curs'a in drumulu mantuirei. Asi'a parintii, carii
prin esemplele lor rele strica, cá diavolulu, sufletele
copiiloru lor, sunt unelte ale diavolului si ucigasiu co-
piiloru lor proprii! Póte-se óre intipuí ceva mai i-
fricosiatu cá acésta? Nu credu.

Deci rogu pe toti tatii si pe tóte mamele, cá ei
mai bine se substitue la copii lor pe santulu ángeru
pazitoriu, decátu pe diavolulu insielatoriu. Asia, iubít
parinti, fiti spirite bune si nu rele pentru copii vostri:
dati le esemple bune, si nule dati nici-candu
esemple rele, nu le dati scandalu. Precum sántii
ángeru pazitori sunt tramisi de Ddieu la copii vostri, cá
se-i insoçiésca pe calea mantuirei si se-i conduca la
mostenirea cerésca (Evrei 1, 14); intocma sunteti si
voi rinduiti dela Ddieu preste copii vostri, cá se-i re-
tieteneti, se-i feriti de reu, se-i indemnati, se-i condu-
ceti la bine si asiá se-i cresceti intru fric'a lui Ddieu,
cá ei dupa o viétia cuviósá se póta intrá cu voi toti
intru bucuriile Domnului. Nu ve faceti nici odata dí-
lerii, ajutántii Satanei; voi sánteti in sa acést'a, candu
prin esemple rele ve stricati copii si prin pecatu i cu-
fundati in iadu. Ah! tocm'a candu v'ati si dorí vóue
insíve ósénd'a iadului, (ce nu se póte crede), atunci

incai nu rapiti cu voi si copii. Pentruca se sciti, ca copii vostri nu sunt numai ai vostri, ci ei sunt si ai mei, si eu voi cere respalare la dio'a judectii daca voi veti dá in gur'a lupului iadului pe vr'un'a din oitiele mele. Copii vostri nu sunt numai ai vostri, ei sunt si copii lui Dumnedieu, carele vi i-au datú vóue numai in p-strare. Elu pe toti i va recere odinióra din man'a vóstra si vai vóue, daca numai unulu din ei va fi perdutu prin vin'a vóstra!

Sciri scolastice.

Abrudn, 28. Noemvre 1861.

Astadi preutii districtului protopopescu unitu, Bistra, in sinodulu seu tractuale dupa terminarea altoru lucruri oficióse, luara la pertractare dóue obiepte, nu straine de spiritulu tempului nostru, adeva

a) In ce modu aru putea si densii concure la ajutorarea tenerilor romani, devotati spre cascigarea scientieloru mai inalte pela Academie si Universitati, lipsiti de midiuolóce material, ce se ceru pre acolo, — si

b) Caus'a infientiarei unui institutu de cultura pentru poporulu romanu dein munti. —

In privint'a punctului a) sinodulu a inchiatu, ca la fia-care beserica se se compuna unu comitetu parochianu sub presidiulu parochului locului, si precum parochulu din ambonu la serbatori si duminece mai sem-nate, se chiarifice in genere pre filii sei celi sufletesci despre necesitatea, si se-i provóce la ajutorarea tenerilor conationali, ocupati cu cascigarea scientieloru mai inalte asia si membrii comitetului parochianu in parte cu tóte ocasiunile benevenite se convinga pre confratii sei, si se-i indemne a contribui pentru celi ce se g-atescu pre acea cariera, a ajunge ómeni folositori natiunei sale, dara acum le lipsescu midiuolócele materiale, ce se ceru prein strainatate. Ceea ce se va aduná cu acestu cuventu, ori prin beserica cu disculu, dupa daten'a vigente, ori dela individi singurateci cu alte ori cari ocasiuni, se se inserie in una lista, deschisa la fiacare biserica pentru acelu scopu, de aici colectele asiá adunate, si insierate in list'a parochiana, cu capetulu lui Feurariu si Juniu, pe langa contracuietantia se se administre oficialui protopopescu, de unde in fine se voru inainta in suma la comitetele insarcinate cu ingrigirea tenerilor studiosi pela Academia ori Universitati in Sabiniu, séu Pesta (dara de celi din Viena si aiúcea cine pórtá asemine grige?) —

Ce se tiene de punctulu b) Preutimea districtulu: Bistra, a incredentiatu oficiului protopopescu, ca p-vennduse in cointelegere cu prea onoratii protopopi gre-co-resariteni, dim preuna se midiuolócsca una catu maí ne'ntardiata adunare in Campeni, seu aiure de preuti, intieligenti, antistii comunali, si alti barbati, interesati de cultur'a poporului romanu dein munti, fara destin-gere de confesiune din intregulu tienutu alu muntiloru; acea adunare apoi reasumendu obieptulu infientiarei unui institutu de cultura pentru poporulu romanu dein munti, fia acel'a gimnasiu (despre carele se scrisese priñ foliele publice in anii trecuti), séu de ori ce altu nume, se se puna in lucrare cele amesurate spre ajungerea scopului atata de santu, si doritu de catra toti celi bunu.

Ce se va puté face in acésta cauza, nu va remané nempartesitu „Amicului Scólei.“ — M.

Oradea mare in 2. Ianuariu c. n. 1862.

Am cetitu in organulu acestu scolasticu multu pre-tiuitu, mai multe corespondentie, de prin tienuturile locuite de romani, atingatórie de causele scolare, deci cugetu ca voi face si io unu servitiu on. publicu cetitoriu, descrindu scólele oradane, dupace acést'a pana acu n'a facutu-o nimene, inca nici in anii trecuti, cea ce aru fi debuitu se se faca regulatu in totu anulu.

Voiu incepe cu scólele normale. Romanii uniti au patru clase normale bine provediute, ér romanii neuniti au numai o scóla; se vorbiá ca voru se mai infintiedie una, inse acést'a se fie scóla grecésca, desi greci dir Orade n'au copii, apoi nici limb'a sa nu si-o mai sciu, afara de unulu; pentru cine dara se fie scól'a? nu sciu.

Romanii uniti mai au inca aici si doa cursuri de pedagogia cam cu 28 ascultatori.

In gimnasiu suntu romani 134, dintre carii se sustienu prin seminarie, si anume: in seminariulu romanu unitu 70,*) ér in seminariulu Zsigaiánu suntu 10. insi, — caci aestu seminariu a avutu multe spese cu reparatiuni si cladiri de nou, pentru acea e micu numerulu alumniloru. —

Limb'a instructiunei — si dupa proieptulu nou de reorganizatiune—e eschisivu numai limb'a magiara, alt-cum — e cunoscutu on. publicu — romanii au catedra

*) In acestu Seminariu suntu anca si 38 magiari (?) carii apoi platescu la fundulu seminariului si pe carii i-a atrasu acolo disciplin'a cea esemplare a crescerei, cea ce face onóre Reverendisimului si magnificului Domnu Ioane Papp canonicu, rectorulu acestui seminariu.

de limb'a romana, si romanii neuniti mai invétia inca si studiulu religiunei in limb'a materna. *)

Academí'a juridica de aici o frecuentéza 15 romani, si anume 3 in anulu alu 3-le, 9. in anulu alu 2-le si 3. in anulu primu.

Scoli reali nu are in Orade nici o natiune.

Scóle deosebitu pentru fetitie romanii aici n'au, ci fetele romane, se educu in claustrulu calugaritieloru magiare (?), unde firesce nu invétia limb'a romana.

Hurlupu.

Curticiu 21. Decembre 1861 s. n. Astadi Preo-timea de relegea gr. resariteana din cerculu Simandului-conchiemata la Domnulu Jude cercualu Érczy János — a se consultá despre trebile nationale si religionale a facutu mai multe propusetiuni-tientitóre mai vertosu la inaintarea poporului in cultura, care de amintitulu Domnu Jude in genere fura bine primite. — In specie Curticienii amintiramu unu proiectu inbetranitu — edificarea unei case inca pentru una scóla, carea se se folosésca cá a II-a elasa — inca camu in anulu 1850 de Prea stimabilulu D. Georgiu Popa — pe atunci Jude cercualu—adusu la tapetu,—dara spre daun'a nóstra din caus'a transmutarii aci amintitulu Domnu la altu cercu, nici pana astadi efeptuitu.—Avea-va conferinti'a amintita rezultatulu doritu pentru poporulu Curticianu, care se suie mai la 5,000 suflete romani? vom vedé catu mai in scurtu; pentru astadata numai atata: ca poporulu Romanu in genere 'i resolutu pentru si spre innaintarea sa in cultura, a jertí denariulu, numai incuragiarea cuvenita din partea antistiloru consangeni si esemplulu inteligintiei sale se nu lipsésca. — Atotu potintele se ne ajute!

M. B.

Slovacii au o deputatine la Vien'a mérsa in trebi nationali. Intre alte puncte ale cererii loru incuviintiate pana acum de catra Maiestatea Sa este si acela, cá in districtele slovace din Ungaria, limb'a instructiunei in scóle se fia nu cea magiara, ci cea slovaca.

Varietati.

Anecdote istorice, spuse copiiloru cá introduce in istori'a lumii.

(Urmare)

Ciru copilulu.

Pe-la anulu 550 inante de Cristosu.

Ciru fú tramisu in etatea sa de 12 ani, a cercetá pe mosiulu seu. Mosiulu seu, Astiage, erá p'atunci rege

*) Nu potu se retacu aici cum Dnulu catechetu I. F. sílesce pe tinerii romani se cante chirie si gospodi in beserica, din care inca nici pana acú nu s'au stersu aceste urme ale apasarii de mai nainte, apoi grigea DSale de cei ce nu canta. Tinerulu S. A. numai in urmarea unei negotiatiuni 'si capati calcululu celu meritá, ér S. B. nesciinduse acomodá, debuí se lese Oradea si se mérga la Beiusiu.—Altecum totu Dsa e si acela, care cu ocaziunea santírei praporelui copiiloru din scóla cetatiéna, cuventá in beserica catra poporu indemmandulu sesi iubésca limb'a, se vorbésca pretutíndene romanesc si se se alipésca de nationalitatea sa; deci nu potu prícepe cum Dsa uneori,—primindu greceile—siesi esi contradíce.

alu Mediei cei slabite; elu se vèpsia la fácia in modulu femeiloru. A fostu gatitu si acum, dupa indatinarea sa, prándiuri fórté mari.

Ciru, carele erá educatu barbatesce in modu persianu, s'a miratu de acele prándiuri si la mésa nu voiá se manánce nemic'a. „Caci — díse — in Persi'a nóstra puçina páne cu carne totu acolo duce, cá si prandiurile aceste mari.“ Asiá Ciru, partea lui din prándiu o impartia totdeun'a altor-a.

Intr'o dí Astiage observá, ca fiulu imperatescu, in contr'a indatinarii, nu facea pe paharnicu. cá acest'a se-i guste mai antáiu beutur'a, si-i díse cá pe viitoriu se nu uite a face acest'a.

„Indesiertu, mosiule — respunse Ciru; — mai davnadi paharniculu v'a gustatu antaiu beuturile la toti, si voi totusi ve nebuniserati dupa prándiu cu totii Unulu jucá, altulu cantá, altulu saria; chiaru tu mosiule uitasesi. ca esti rege.“ —

„Dar' la voi, nepóte, nu e asiá?“ — intrebá Astiage.— „Nu se chefue si tatalu teu vr'o data?“ —

„Nu, mosiule, pentru ca noi cá persiani numai atunci bemu, candu ne e sete, si numai atát-a, catu ne stémpera setea.“

Ciru, cá rege.

Ciru a crescutu, si s'a facutu rege persianu. Persianii erau atunci supusii acelor Mediani efemeiati Ciru a venitu la cugetu, cá se-si elibere patri'a. Deci incinse sabi'a si a invinsu nunumai Medianii, ci mai Asi'a jumetate, si intemeia maréti'a impartíe persiana.

Intre aceste rezebele crunte, Ciru avú d'a se hate si cu Kresu, regele Lidiei. S'a batutu in sa, si l'a invinsu si bagandu-lu in fere a vrutu se-lu arda de viu

Deci Kresu celu atátu de renumitu pentru avutiile sale fú pusu acum'a p'o gramada mare de lemne. Detera focu lemeloru de sub elu, éra dènsulu se vedé a-si suferi sórtea cu paciintia. Pe-candu flacar'a bobotea acum pe-la capulu seu, nefericitulu rege nu mai puté a suferi chinulu si strigá: „Solóne, Solóne Solóne!“

Ciru, carele audí aceste vorbe, lu-intrebá indata. ca ce ar insemná ele? Insa Kresu nu vrú se i le splice. ci repetá: „Solóne, Solóne!“

Ciru deimandá atunci a se luá josu Kresu de pe gramada si a se aduce inaintea lui. Aducèndu-se lu-intrebá Ciru, ca ce ar insemná acele vorbe?

Atunci respunse Kresu:

— Imperate, scii catu eramu odata de avutu si de puternicu. In acelu timpu fericitu, veni la mine Solonu, filosofulu grecu. L'am luat, l'am dusu prin casele mele, i-am infaçiatu avutiile mele si l'am intrebatu apoi, ca pe cine tiene elu de muritoriu celu mai fericitu in lume? — Solonu, dup'o scurta meditare, 'mi respunse: „Pe Tellu, unu cetatianu ateniánu, care a dusu o viétia familiara fericita si a muritu in midilocolu invingerei pentru patria“ — Imperate! eu am risu atunci de Solonu, si l'amu intrebatu, ca pe cine tiene de alu doile fericitu in lume dupa acel'a? — „Pe Cleobe si Biton — respunse Solonu — caci au invinsu in jocurile nóstre si au traitu atát'a de bine cu mam'a loru, încátu ei insii trasera caruli'a acestei'a pana la biserica; si asiá in asta fericire a amórei fiiesci se mutara la

viéti'a eterna in biserica." Imperate! eu atnci n'am mai risu de Solonu, ci m'am infuriatu asupra-i si l'am mai intrebatu odata, ca pe cine tiene dara de alu treile fericitu omu in lume? caci credeamu, ca macaru la alu treile locu me va numi pe mine. — "Dómne — díse atunci Solonu — pe tine nu te potu numi între fericitu, pana candu te sciu in viéti'a. Ca desí esti rege puternicu si avutu, poti inca se ajungi celu mai nefericitu" — Eta, imperate, díse Kresu, de aceea mi-am adusu arzinte de Solonu, pe carele atunci, caci nu m'a tîenutu de fericitu, lu-scosesemu cu mania din curtea mea.

Ciru audiendu aceste s'a pusu pe gânduri, a vedutu catu e de adeverata lectiunea lui Solonu: astadi mie, mane tie. Deci deslegã ferele de-pe Kresu, lu-facù liberu si lu-tienù cá p'unu intieptu in curtea sa in modu imperatescu.

(Vá urmá.)

Margaritare. Tineretiile nu sunt atatu de avute in díle, pe-cãtu credemu noi nebunesce. Cheltuesce dar', frate, totu fara indurare, ér' asupr'a timpului fi fórte economu; nu dá minutu fara de a face si o fapta buna; cu sil'a se-ti scape órele din mana, fãra d'ati aduce vre unu fruptu si cu amaru se plãngi dio'a, in care n'ai lucratu vre unu bine. Nici un'a din dílele nóstre se nu tréca fara de a ne orná si inavuti cu o nóua virtute.

Young.

— Cine vietuesce numai pentru sine, éra pe altii i parascesce, acel'a e de prisosu pe lume si nu se tiene de genulu nostru.

S. Crisostomu.

— A nu-si iubi parintii e reutate; ai uilá ori a se rusiná de dènsii, e nebunia.

Seneca.

— Daca vreti a ve cresce bine copii, atunci cu asprimea disciplinei se imbinati puterea atractiva a amórei parintiesci.

Spre sciintia. Cu numerulu acest'a se tramite si registrulu materiiloru „Amic. Scól.“, din care on-ii abonati vor pute vedé avuti'a cuprinsului acestui diurnarelu si vor puté judecá mecatu póte a-si deslegá gréu'a problema ce si-au laatu.

Furemu siliti a amaná tiparirea acelu registru pana acum, fiindca tipografi'a érá pré ocupata in dílele din urma ale anului decursu si fiindca fara d'aceea n'aveamu indoiéla ca toti abonantii acelu anu si-voru renof abonamentulu si pe anulu nou. Dealtu-mintre acelu registru

se spedéza in deosebi si la cei carii pana acum inca n'au prenumeratu de nou. List'a abonantiloru pe anulu trecutú vine cu Nrulu viitoriu. Tóte aceste se voru face pe viitoriu cu inchieerea anului.

Cá se putemu defige odata câtu lu esemplareloru de tiparitu pe anulu curinte, ne mai repetim rugarea catra on. publicu, cá doritorii d'a mai tîené acésta fóia se binevoiesca a ne tramite pretiulu abonamentulu celu multu pana la capetulu acestei lune.

Pretiulu de abonare pe anulu intregu e 4 f., pe unu semestru 2 f., 25 cr.

Desí mai cu tóta ocasiunea facuseremu cunoscuta mic'a acésta schimbare in pretiu, totusi dela mai multi ne vinu in locu de 2 f. 25 cr. pe semestru, numai 2 f., ce este a se indireptá pe viitoriu.

La mai multe intrebari ce ni se facu, incunoscintiamu, ca mai sunt inca spre dispuestiunea doritoriloru esemplare din 1861, in sa nu tocma complete, caci ne lipsescu Nrii 5—10; d'aceea cursulu acelu anu se va vinde c'unu pretiu scadiutu de 3 f. — Cá totusi se putemu completá unele esemplare, rugamu pe acei'a, caroru le lipsescu mai multi numeri si asia nu potú ori n'au de cugetu a legá si a pastrá fóia pentru viitoriu, se ne tramita din Nrii cari ne lipsescu, cá se putemu a multumí pe altii.

Redactiunea.

Fiindca in comerciulu nostru cu carti din **Romani'a** damu totu preste mai multe pedece, si numai in dílele aceste trebui ramu a ne indireptá de nou catra directiunea financiara, fiindca dirigatori'a vamala ne-a opritu la gratuitia — dupa parerea nóstra — pe nedreptulu — dóne pachete cu carti venitoare de acolo, asiá rugamu pe p. t. DD. prenumerantii la cartile din Romani'a, a nu cugetá ca vin'a intardierii o purtamu noi si a mai fi in asteptare, de órece speramu a aduce odata asta tréba intr'unu cursu regulatu si a puté atunci implini tóte comisionarile fara intardiere.

Mai departe ne rugamu, cá in viitoriu se nu ni se tramita banii atunci candu se ceru cartile; caci uneori lipsesce un'a ori alta carte si atunci séu trebue cá tota speditiunea s'astepte dupa o carte, séu cá banii se se tramita inapoi, ambe casurile-su neplacute atátu pentru DDnii, cari a cerutu cartile, catu si pentru noi. Deci se ni se insemne numai opurile, si noi vom tramite tóte cele cerute la tîmpu, éra respectivii vor binevoí a depune pretiulu la oficiulu postulu atunci numai, cându primescu cartile.

S. Filtsch.